

<https://helsinki.org.ua/articles/tymchasovyy-zakhyst-vs-status-bizhentsia-v-yes-pravovyy-status-ukraintsiv-iaki-riatuiutsia-vid-viyny-v-krainakh-yes/>

Галіян В.

*студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету*

Науковий керівник:

*к.ю.н., доцент кафедри теорії та
історії держави і права ЗУНУ*

Подковенко Т. О.

КОНЦЕПЦІЯ СВОБОДИ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Проблема свободи в її якісних та кількісних характеристиках постійно перебуває в центрі уваги представників різних наук: соціологів, філософів, теологів, політологів, правознавців та інших. Про її актуальність свідчить і той факт, що сьогодні ми «маємо близько двохсот визначень свободи, що засвідчує її багатовимірність та неоднозначність» [1, с. 3]. Сучасні філософсько-правові дослідження свободи характеризуються багатоплановістю та багатовекторністю. І звичайно цьому є пояснення. Це зумовлено, у першу чергу, всепроникністю свободи у різні сфери життєдіяльності людського суспільства, багатоаспектністю самого розуміння свободи як для окремого індивіда, так і для суспільства в цілому.

Питання про те, чи справді ми вільні, що це означає, що ми вільні, і в якій мірі вільні, хвилювали мислителів з давніх часів. Вже перші великі античні етичні школи – епікурейство і стоїцизм – висловлювали різні концепції людської свободи у світі, оскільки вони базувалися на різних метафізичних відкриттях. І сьогодні людська думка працює над усвідомленням свободи, її міри та рівнів, чинників, які її визначають. У цьому аспекті нам імponує думка В. Ляха, який наголошує на тому, що якщо раніше свобода була своєрідним протестом проти занадто жорсткої регламентації та формою боротьби проти відчуження, то в інформаційному суспільстві ситуація принципово змінюється [2, с. 145]. «Тобто, у людини не лише зростають прагнення до самовизначення, індивідуальної значущості, творчої свободи і відповідальності, але й соціально-економічні чинники інформаційного суспільства спонукають людей до більшої самостійності у прийнятті рішень, вимагають творчої самовіддачі, оригінальних, нестандартних підходів» [3, с. 55].

Доволі поширеною є думка, що кожна людина вільна від природи. Таким чином, вона володіє «особистою свободою», яка ґрунтується на автотелічній природі людини. Свобода полягає і знаходить свій прояв у певному способі буття та у ставленні до інших. Це існування виявляється в тому, що людина сама по собі є самоціллю. Ця іманентна властивість людини полягає в актуалізації всіх її можливостей.

Другою фундаментальною формою прояву свободи є свобода дій. Її передумова полягає у раціональності. Бо саме розум керує поведінкою людини, яка таким чином реалізується як особистість. Свобода в цій дії полягає в тому, що людина є причиною своїх вчинків. Це абсолютно інший, вищий рівень усвідомлення свободи, який пов'язаний з діяльністю природою людини, цілеспрямованістю її дій.

Сьогодні, коли ми говоримо про свободу людини, невід'ємною складовою будуть права людини. Тільки через призму прав людини ми можемо розкрити феномен людської свободи практично у всіх її аспектах (позитивна, негативна; економічна, політична, релігійна та інші). Небезпідставно всесвітньовідомий німецький філософ Г. Гегель визначав всесвітню історію як прогрес в усвідомленні свободи, продовжуючи цю думку Ф. Енгельс в „Анти-Дюрішгу”, стверджував, що кожний крок вперед на шляху культури був кроком до свободи [4, с. 50]. Мета свободи найкраще відображена у Загальній Декларації прав людини 1948 року, у якій визначено, що «найістотнішим прагненням людей мусить бути створення такого справедливого, гідного світу, в якому людина матиме свободу слова та переконань, звільниться від страху та злиднів, а кожний індивід та суспільні інституції сприятимуть дотриманню основних прав і свобод» [5].

XXI століття з його інтенсивними глобалізаційними процесами підвищує значимість концепції свободи і має фундаментальне значення у сучасному суспільстві. Можна виділити низку аспектів, які притаманні сучасному суспільству та відтворюють саме сучасне розуміння свободи та її аспектів. Наприклад, свобода пересування передбачає реалізацію своїх намірів для досягнення цілей, використовуючи інструменти та засоби, які може надати наше життя. Свобода творчості, пояснює нам право людини реалізовувати свої мрії, ідеї, плани тощо в суспільстві та житті, створювати речі, які контролюються та захищаються лише рамками людської свідомості. Свобода світогляду, право людини мати власну думку, свобода самореалізації, свобода вибору, і взагалі, все що робить з людини свідому діяльну особистість.

Свобода вибору не обмежує індивіда, а передбачає вибір індивідом певних намірів, цілей, варіантів поведінки тощо. Однак, варто пам'ятати, що за свободою завжди стоїть відповідальність, яка

має відображати усвідомлення індивідом свого обов'язку. Більше того, саме відповідальність є основою свободи. Суть цього положення полягає в тому, що «переймаючи відповідальність на себе, в усякому разі тоді, коли можлива особиста участь у тій чи іншій події життя, кожен із нас, тобто кожна людина, може усвідомлювати себе відповідальною і, в цьому розумінні, вільною» [6, с. 82].

Таки чином, суспільство через правові, соціальні, моральні механізми має створювати такі умови для людської свободи, які будуть давати людині необхідний простір для її самореалізації, можливості для розкриття її внутрішнього потенціалу. Такий простір свободи можливий за умови сформованого громадянського суспільства та правової держави. Така свобода чітко поєднана з громадянською позицією кожного і усвідомленим почуттям відповідальності.

Список використаних джерел

1. Лях В. Соціальні, особистісні та екзистенційні виміри свободи *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2004. №44. С. 3-13. URL: <https://www.academia.edu>
2. Петренко М. О. Філософія свободи в контексті проблеми людської гідності. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Філософія»*. 2017. Випуск 49. С. 142-156. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/926>
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1064671>
3. Лях В.В. Специфіка виявів свободи в інформаційному суспільстві. Проблеми сутності свободи: методологічні та соціальні виміри. Матеріали Науково-теоретичної конференції 26 жовтня 2007 року. К., 2007. С.43-58.
4. Історія філософії: Підручник / За ред. В.І.Ярошовця. Київ: ПАРАПАН, 2002. 774 с.
5. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
6. Рідель М. Свобода та відповідальність. Два основних поняття комунікативної етики / Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. К., 1996. С.68-84.